

General-potpukovnik

Miodrag Ivanović: „Odbrana gradova”

Knjiga »Odbrana gradova« u izdanju Vojnoizdavačkog zavoda, Biblioteka »Savremena vojna misao« svojim sadržajem treba da udovolji odbrambenoj potrebi našeg socijalističkog samoupravnog društva, potrebi koja je nametnuta surovim iskustvima drugog svetskog rata i koja je uvećana iskustvima iz brojnih savremenih ratova. Savremeni ratovi pogađaju celo društvo, a kako je ubrzani razvoj gradova doveo do velike koncentracije ljudi, intelektualnog i materijalnog potencijala u njima, to ih je načinilo objektima ratnih dejstava od najveće važnosti. U prilog tome govore i strategijski koncepti, koji su izraženi sintagmama »rat gradova« i »strategijski udari po gradovima« (u okviru nuklearne strategije »masovne odmazde«). Ukratko, gradovi su bitan činilac vojne, odnosno odbrambene sposobnosti i sa geostrategijskog i moralno-političkog stanovišta. Primeri dugotrajnih i žestokih borbi za gradove i u prošlosti i u sadašnjosti pružaju o tome uverljiva svedočanstva.

Knjiga general-potpukovnika Miodraga Ivanovića spada u stručna dela. Ona ima elemente udžbenika, ali nije udžbenik, obiluje informacijama, ali prevazilazi okvir informativnog, u njoj je nađena valjana mera teorijskog i praktičnog. Svojim sadržajem uvodi širok krug čitalaca u slojevitu problematiku odbrane gradova na sistematski način, olakšava im razumevanje hipotetične ratne situacije i snalaženje u njoj, i podstiče na razmišljanje i stvaralački napor. Pri tom je od interesa za vojne starešine, političke rukovodioce i društvene radnike i, takođe, za radne ljude i građane kao nosioce prava, dužnosti i odgovornosti u odbrani zemlje. U tom pogledu, pisac je nesumnjivo baštiniio korist koju je donelo područstvljavanje odbrambenih poslova u socijalističkom samoupravljanju.

Pisac je komponovao sadržaj knjige u osam poglavlja: prvo, uloga i značaj gradova u sistemu opštenarodne odbrane; drugo, iskustva iz organizovanja i izvođenja odbrane gradova u periodu od prvog svetskog rata do danas; treće, gledišta stranih zemalja o borbi za gradove i u gradovima; četvrto, razvoj savremenih borbenih sredstava i njihov uticaj na borbeno dejstva u gradovima; peto, izvršenje mobilizacije u gradovima; šesto, organizovanje i izvođenje odbrane gradova u različitim uslovima; sedmo, rukovođenje i komandovanje snagama u odbrani gradova; i, osmo, pripremanje gradova za odbranu. Tako je čitaocu otvoren vidik u opšte i posebne probleme odbrane gradova, dakle, dato mu je da sagleda i »šumu i drveće«, da oseti svu težinu zadataka koji se nameću braniocu, ali i da se uveri u mogućnosti koje ga ne osuđuju na pasivnost. Figurativno rečeno, sa generalštabne osmatračnice projicirane su elementarne ideje napadača i branioca u borbi za gradove, a sa osmatračnica komandanata taktičkih jedinica dočarani su dramatični vrhunci bojeva i borbi u gradu, koji se najreljefnije očituju u višestrukom prelasku pojedinih objekata iz jednih ruku u druge. Osim toga, odbrana grada viđena je i očima radnih ljudi i građana — njegovih žitelja, i to u okviru njihovih prava i dužnosti, inicijativa i odgovornosti, koje je donelo socijalističko samoupravljanje.

Pisac je u nužnom obimu razmatrao iskustva iz borbi za gradove u ratovima ovog veka, ali je, razumljivo, težište na njegovim, sopstvenim razmatranjima problematike odbrane gradova u savremenim uslovima i u duhu koncepcije i strategije opštenarodnog odbrambenog rata. Držeći se osnovne teme, dosledno se držao i metodoloških postulata koji proističu iz prirode rata kao nastavljanja politike nasilnim sredstvima. U njegovim razmatranjima vidljivo je uvažavanje uzajamne uslovljenosti napada i odbrane, koja je oblikovana raspoloživim snagama i sredstvima i strategijskim, operativnim i taktičkim idejama i iskustvom; i stalno promenljivih vojnotehničkih i moralno-političkih i društvenih pretpostavki na kojima se zasniva borba za gradove. Borba za gradove dobila je nove dimenzije razvojem nuklearno-hemijsko-biološkog (NHB) oružja, raketne, vazduhoplovne, helikopterske, oklopne, laserske i elektronske tehnike. U isti mah, buđenje revolucionarno-oslobodilačke svesti i afirmacija slobode i nezavisnosti, kao najveće društvene vrednosti, iskazali su se i na polju ratne veštine, u mogućnosti i realnosti odbrane gradova pa iako agresoru pođe za rukom da ih privremeno zaposedne. Tako, sa jedne strane, novo oružje (u prvom redu nuklearno) sugerise verovatnoću uništavanja gradova dejstvom iz daljine (iz kosmosa) a, sa druge strane, činjenice iz ratnog iskustva podsećaju na to da za agre-

sora mogu nastupiti velike teškoće i neočekivane opasnosti i pošto grad zauzme. Sa tačke gledišta pisac je detaljno ocrtao specifičnosti odbrane gradova u našim uslovima dakle u kontekstu područjavanja odbrambenih poslova.

U prikazu sadržaja knjige koji sledi nastojaću da označim samo neka mesta koja, po mom mišljenju, ukazuju na njenu vrednost, i da saopštim izvesna kritička opažanja koja zavređuju pažnju i sud čitalaca.

Najobimnije i najbogatije sadržajem je šesto poglavlje. U njemu je pisac plastično prikazao organizovanje i izvođenje odbrane gradova u različitim uslovima, držeći na oku odbranu (pretežno) u konvencionalnom i (marginalno) u nuklearnom ratu, i uzimajući u obzir nova sredstva i nove postupke u protivvazdušnoj odbrani, protivdesantnoj, protivoklopnoj, protivpešadijskoj i protivelektronskoj borbi. U isti mah, precizno je izložio karakteristike odbrane gradova na frontu, u sopstvenoj pozadini i na teritoriji koju je neprijatelj privremeno zaposeo. Njegova su razmatranja konkretna, argumentovana i prožeta dijalektičkim poimanjem rata, iako to nije izrično naglašavao. To je uverljivo pokazano, na primer, u rastućim mogućnostima inženjerije i civilne zaštite, da umanjuje efekte agresorove nadmoćnosti u vazduhu, ili u neprekidnoj utakmici i uzajamnom razvoju oklopnih i protivoklopnih snaga i sredstava. Isti red važnosti ima, i to na najopštijem strategijskom planu, afirmacija sposobnosti naše zemlje da uravnoteži vojnotehničku nadmoćnost eventualnog agresora jedinstvenim borbenim naporom celokupnih odbrambenih snaga društva. Naša strategija opštenarodnog odbrambenog rata egzemplarno se potvrđuje upravo u sagledavanju mogućnosti za odbranu gradova u najtežim uslovima, dakle i kada bi neprijatelju pošlo za rukom da ih privremeno zaposedne. Pisac je toj najtežoj situaciji prišao sa empirijskog stanovišta, s pogledom na iskustvo iz NOR-a i drugih oslobodilačkih ratova, i sa stanovišta praktičnih, odbrambenih priprema za odbranu gradova, koje činimo u socijalističkom samoupravnom društvu.

Piscu bi se moglo prigovoriti da se više kretao na relacijama poznatog, a manje zalazio u oblast verovatnog, to jest da je odbranu gradova ispitivao uglavnom u okvirima konvencionalnog rata. Ali, ta vrsta prigovora, o onome što nije napisano, može se uputiti svakoj knjizi. Važnije je ono što je napisano, a relevantnost tema i problema o kojima je reč u knjizi »Odbrana gradova« nalazi potvrdu u iskustvu savremenih ratova, pa, umnogome, važi i za hipotetičan

nuklearni rat. Na to podseća i činjenica da su ljudske žrtve i materijalna šteta u savremenim konvencionalnim ratovima takođe na granici iracionalnog.

Treće poglavlje, o gledištima stranih zemalja o borbi za gradove i u gradovima, koje zauzima samo šest stranica, može se uzeti kao obrazac sažetosti koja je postignuta racionalnim izborom bitnih stavova i odgovarajućom ekonomijom reči. U njemu se jasno vidi golem dobitak od piščevog nastojanja da ne napiše dve ili tri reči kad je mogao da se zadovolji jednom. U malom obimu predočio je ono što je bitno, što je novo i što karakteriše borbu za gradove u savremenim uslovima.

Analizirajući ulogu i značaj gradova u našem sistemu opštenarodne odbrane (prvo poglavlje) pisac je zapazio bitne kvantitativne i kvalitativne promene u njihovom razvoju. Blizu polovine ukupnog broja stanovnika Jugoslavije živi i radi u gradovima, višestruko je uvećana radnička klasa, poboljšana je kvalifikaciona i obrazovna struktura zaposlenih, proširene su materijalne i kulturne pretpostavke za razvoj socijalističkog samoupravljanja, pa time i za podruštvljavanje odbrambenih poslova. S obzirom na to odbrana gradova u eventualnom ratu, stepen upornosti s kojim će se izvoditi, načini i oblici borbenih dejstava koje valja primeniti — sve to, po mišljenju pisca, iziskuje brižljive procene i pravovremene odluke odgovarajućih vojnih i političkih rukovodstava na nivou strategijskog i operativno-strategijskog rukovođenja.

Problemitiku rukovođenja i komandovanja snagama u odbrani gradova (sedmo poglavlje) pisac je razmatrao imajući na umu ogromno povećanje individualnih i kolektivnih (institucionalnih) nosilaca prava, dužnosti i odgovornosti u odbrani gradova, sa jedne strane, i neophodnost jedinstva rukovođenja i komandovanja radi objedinjavanja borbenih dejstava i postizanja utvrđenog cilja. Težina tog zadatka uvećana je bezuslovnom potrebom da se odluke u ratu donose i brzo i promišljeno. Pisac je izložio sopstveno viđenje težišnih problema rukovođenja i komandovanja snagama u odbrani gradova, polazeći od ustavnih i zakonskih načela i usmerenja a takođe i od iskustava koja su proistekla iz prakse samoupravljanja, i predložio alternativna rešenja. Zajednička osnova tih rešenja je jedinstvena, integrisana komanda odbrane grada, koja je sa drugim komandama u gradu u odnosu pretpostavljeni — potčinjeni ili u odnosu sadejstva i saradnje, a sa gradskim ustanovama i organizacijama u odnosu koordinacije i saradnje. Ovaj i ovakav splet odnosa u rukovođenju i komadnovanju, koji su očevidno različiti, razrešava se integrira-

jućom odlukom komandanta jedinice (štaba) koja je organizator borbenih dejstava u odbrani grada. Razjašnjavajući integrišuću ulogu komande odbrane grada, pisac je naveo stav admirala Branka Mamule (iz članka »Neki aktuelni problemi rukovođenja i komandovanja«, Vojno delo 3/81) u kome se, sažeto interpretirano, ističe: odluka komandanta čini osnovu iz koje se izводе sve posebne odluke svih nosilaca odgovornosti u odbrani grada; odluka treba da izražava potrebe i interese svih subjekata u odbrani grada; i, odluka obavezuje sve učesnike u odbrani grada, iz čega proizlazi njihova zajednička *odgovornost* za njeno ostvarivanje. Tako shvaćena i interpretirana uloga komande odbrane grada, po mom mišljenju, kritički prevazilazi praksu odveć dugog usaglašavanja stavova između društveno-političkih zajednica o pojedinim pitanjima opštenarodne odbrane, praksu koja ni u miru ne donosi plodove, a u ratu, sa svom izvesnošću, može samo da nanese nepopravljivu štetu.

U završnom, osmom poglavlju, pisac ističe značaj svestranih priprema za odbranu gradova, povezujući u smislenu i funkcionalnu celinu materijalne, vojnostručne i moralno-političke pripreme. Poznata maksima prema kojoj ljudi u borbi pokazuju ono što su naučili na obuci ima najdublji odjek u savremenosti. U saglasnosti s tim je i završni stav pisca da su uspešno izvedene pripreme i naša spremnost za vođenje dugotrajnog rata vrlo snažna brana protiv agresije na našu zemlju.

Knjiga je napisana stilom koji joj je osigurao sažetost i preglednost i jezikom koji joj je darovao jasnoću i ekonomičnost u izrazu. Rečeni kvaliteti su za vojnog pisca utoliko važniji ukoliko je ekonomisanje vremenom bitna odrednica svake delatnosti u ratu, pa i u pripremama za rat. Pisac je lepo i tačno rekao: »Borba sa desantom je najizrazitiji vid borbe za vreme,« misao koja se proteže i na sve druge borbene aktivnosti u ratu. Ova pohvala može da podnese i izvesna kritička opažanja. Iako je u našem političkom žargonu uobičajeno govoriti o »svim« i »ostalim« subjektima i strukturama društva i opštenarodne odbrane, time se, ponekad, zamagljuje ko ima šta da radi i za šta odgovara. U stručnim knjigama, kao što je ova o odbrani gradova, potrebno je određenije navođenje jednog i drugog, pogotovo kada je reč, na primer, o zadacima u protivoklopnoj ili protivelektronskoj borbi. Slično tome, odveć česta upotreba gradacije »veoma složeno«, »izuzetno složeno«, »izrazito složeno« ili »posebno značajno« i »naročito značajno« devalvira smisao koji joj se

želi dati. U svakom slučaju, bolje je činjenično nego verbalno argumentovati složenost ili značaj. I baš zato što pisac činjeničnu argumentaciju nije zanemario, mogao je u mnogo slučajeva da se liši rečenih verbalnih gradacija.

Knjiga »Odbrana gradova« zaslužuje preporuku i pobuđuje pažnju. I to kako teorijskim poimanjem složene problematike koju obrađuje, tako i viđenjem praktičnih rešenja i mogućnosti u duhu koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane.

Pukovnik

VASILJE CERVIĆ